KADER

Orgaan voor functionarissen van het Humanistisch Verbond

MAART-APRIL 1958 NR. 2

INHOUD

DE GEMEENSCHAP

Wat kan een gemeenschap 's zomers doen? 31
Tijd en taak 32
De radio zorgt voor introductie 32
Uit de gemeenschappen 33
Waar blijven de jaarverslagen en de reglementen 34

GEESTELIJKE VERZORGING 35

Hoe moeten wij antwoorden II 36
Ziekenbezoek 39
Een ervaring van de andere kant bezien 39
De analyse van een verslag I 40
Uit en om de arbeiderskampen 45
De belevenissen van een raadsman 46
De vrijwiliger in het reclasseringswerk III, IV 47
Geestelijke verzorging van militairen 50

DE STEMVORK

De spreker en het vreemde woord 53
Het gesprek in de groep 55
Varia ex cathedra 56

KADER

ORGAAN VAN HET
HUMANISTISCH VERBOND
INHOUDENDE

I DE GEMEENSCHAP

RUBRIEK VOOR DE GEMEENSCHAPSFUNCTIONARISSEN
REDACTIE: W. COENDERS, BRINKGREVERWEG 111, DEVENTER. TELEFOON 06700—5452

II GEESTELIJKE VERZORGING

RUBRIEK VOOR DE GEESTELIJKE RAADSLIEDEN EN HUN MEDEWERKERS
REDACTIE: MEVR. D. HEROMA-MEILINK, PLESMANSINGEL 6, AMSTELVEEN. TEL. 02964—4322

III DE STEMVORK

RUBRIEK VOOR DE SPREKERS
REDACTIE: C. H. SCHONK, BOUWERSTRAAT 14, DEVENTER. TELEFOON 06700—5331

ADMINISTRATIE: OUDEGRACHT 152, UTRECHT. TELEFOON 030—10163

WAT KAN EEN GEMEENSCHAP 'S ZOMERS DOEN?

Als de zomer nadert — althans de r uit de maand verdwijnt — komt in veel gemeenschappen het leven tot stilstand. Er worden geen bijeenkomsten gehouden, de maandberichten verschijnen niet meer. Kortom: de zomerslaap is ingetreden.
Dit verschijnsel is noch vreemd, noch verontrustend. De functionarissen, die een hele winter in touw zijn geweest, willen wel eens uitblazen, de leden hebben weinig lust om in een zaaltje te gaan zitten als buiten de zon straalt.
Toch is het de vraag of een gemeenschapsbestuur zich wel kan veroorloven de leden een hele zomer niet anders aan te bieden dan contributiekwitanties.
„De leden hebben er geen behoefte aan", zegt men. Afgezien van de vraag of dit een doorslaggevend argument is, is deze uitspraak op zich zelf op zijn minst twijfelachtig. Wie kan eigenlijk in dit opzicht met kennis van zaken spreken?
Als b.v. bezinningsbijeenkomsten slecht bezocht worden, is dit dan omdat de leden geen behoefte aan bezinning hebben? Of komt het misschien doordat de vorm, waarin de bezinning wordt gebracht, hen niet aanspreekt, of doordat zij de weerstand van afstand, en onbekend milieu niet kunnen overwinnen?
Hoe dan ook, de uitspraak „Er is geen behoefte aan" is geen verontschuldiging voor volkomen passiviteit in de zomer, zolang niet alle mogelijkheden zijn beproefd.
Het spreekt n.l. vanzelf dat het niet voldoende is om eenvoudig door te gaan met het winterse patroon. Dan zal wel blijken dat zaalbijeenkomsten inderdaad niet veel aantrekkingskracht hebben.
Het gaat er om activiteiten te ondernemen die passen in dit jaargetijde. Als het lukt andere vormen te vinden waarin meer de levenskunst — die het humanisme toch ook is — dan de levensbeschouwing tot uitdrukking komt, zou het wel eens kunnen zijn dat leden tot meedoen worden opgewekt, die zich anders niet laten zien.
Wat kan een gemeenschap nu zomers doen?
Het is vrij duidelijk, hoe het niet moet. Geen wandelingen in rijen van vier, de borst behangen met eretekenen. Niemand zal er over denken zo iets te ondernemen, maar dit extreme voorbeeld helpt nog eens accentueren, dat de humanist ook bij gezamenlijke ondernemingen vóór alles zich zelf wil blijven.
Dat is uitgangspunt bij de volgende suggesties.

Veel gezinnen trekken er op zomerse zondagen wandelend, per fiets of auto de hele dag op uit. De gemeenschap zal deze hoogtepunten in het gezinsleven niet kunnen en willen vervangen, maar kan er toch een bijzonder relief aan geven b.v. door op een bepaalde zondag de leden op te wekken in een uitspanning, boomgaard, bekende plek in het bos of waar dan ook op een bepaald tijdstip bijeen te komen om daar een uurtje gezamenlijk door te brengen. Er kan voor thee worden gezorgd, een luchtig programma'tje voor ouders en voor kinderen. Op die wijze is er een gemeenschappelijk beleven en brengt toch ieder het grootste deel van de dag op zijn wijze door.
Zo kan meer worden gedaan: bezoek aan een museum, bezichtiging van een oud stadje in de buurt, van een karakteristiek stukje natuurschoon onder leiding van een kenner.
Heen- en terugtocht geschiedt op eigen gelegenheid, het samenzijn is van korte duur, maar lang genoeg om goede indrukken en stof voor napraten mee te geven.
Daarnaast blijven natuurlijk van waarde de z.g. familie-dagen of -weekends, waarmee verscheidene gewesten goede ervaringen hebben.
Overigens zijn er nog mogelijkheden genoeg: Een enkele bustocht (in ieder geval naar de N.O.-polder op 15 mei), een tuinfeest, maar ook een simpele praatavond bij een lid, die over een ruime tuin beschikt, kunnen de zomer in een gemeenschap levend maken.
Wie laat eens van zijn ervaringen horen?

TIJD EN TAAK

april 19/20:	Congres H.V. te Wageningen.
mei 11:	Voorjaarslanddag „Socrates" te Amersfoort. Prof. dr. T. T. ten Have over „Psychologie en humanistisch mensbeeld".
mei 24/26:	Pinksterkamp „De Ark".
juni 14/21:	Bejaardenkamp „De Ark".
juli 28—aug. 2:	Zomerschool „Socrates". Onderwerp: Mens en medemens. Algemene leiding: Drs. J. H. P. Colpa.
juli—aug.:	Een gevarieerd programma van kampen. (Zie „In en Om" van 15 maart 1958).
november 2:	Najaarslanddag „Socrates".

DE RADIO ZORGT VOOR INTRODUCTIE.

De wekelijkse radiolezingen van zondagochtend kwart voor tien kunnen rekenen op een grote kring van luisteraars. Dat blijkt ook uit het vrij grote aantal aanvragen voor exemplaren van het „Woord van de Week".
Het Centraal Bureau geeft de namen en adressen van deze aanvragers op aan de gemeenschappen, die daar nuttig werk mee kunnen doen. Deze luisteraars hebben immers van belangstelling voor het humanisme laten blijken, hebben zelfs de moeite genomen de tekst van een radio-lezing aan te vragen. Een huisbezoeker komt daar niet als volslagen vreemde. Maken alle gemeenschappen daar voldoende gebruik van?

De jaarvergadering van *Groningen* sprak o.m. over de wenselijkheid en mogelijkheid van een eigen gebouw. Voorlopig is dit nog toekomstmuziek. De eerste maten van de ouverture (een Bouwfonds) zijn reeds geschreven.
Voor *Leiden* sprak Ir. Ernst Hijmans over „De mens en zijn werk onder de automatisering". Een wel bijzonder actueel onderwerp, ingeleid door een bij uitstek bevoegde. Ir. Hijmans is raadgevend ingenieur voor Organisatie en Metaalbewerking, erelid van het Nederlands Instituut voor Efficiency en voorzitter van de door dit instituut ingestelde commissie, die op de najaarsefficiency-dagen een rapport uitbracht onder de titel „Automatisering in het beeld van onze tijd".
Leeuwarden hield een familie-bijeenkomst met afzonderlijke programma's voor ouderen en kinderen. Voor de ouderen: een gevarieerd programma door leden, o.m. pianomuziek, kleurendia's van een reis naar de Rivièra. Voor de kinderen: lantaarnplaatjes, en de H.J.B. als gangmakers.
Sympathiek doet de opwekking aan, gericht tot de autobezitters, om oudere of slecht ter been zijnde leden mee te nemen.
De Friezen weten wat gezelligheid is; misschien is het ook daarom dat de zondag-bijeenkomsten 's middags worden gehouden.
Amsterdam vond de poppenspeler Henk Zoutendijk bereid de Uilenspiegel van Charles de Coster op te voeren met de fraaie poppen, die daarvoor door de schilder Piet Wiegman in opdracht van het Ministerie van O. K. en W. werden gesneden.
In *Amsterdam* vond nog een navolgenswaardig experiment plaats. In een bijeenkomst voor ouderen en jongeren gaven W. C. Koppenberg, hoofdbestuurslid van het Verbond en E. W. Hommes, landelijk voorzitter van de H.J.G. hun visie op de jeugd van nu.
Daarna kregen de bezoekers gelegenheid hun opmerkingen aan een forum voor te leggen, waarin ook de beide inleiders zitting hadden.
Stads- en Musselkanaal hield zijn jaarlijkse, gezellige bijeenkomst met een wel zeer gevarieerd programma, waarvan de hoofdschotel werd gevormd door een algemene discussie over een door Schonk aan het gezelschap voorgelegd stukje levenspraktijk. Het gesprek werd afgesloten door een toespraakje van Schonk, waarin de in het gesprek naar voren gekomen aspecten werden samengevat, zodat ook dit deel van het programma het resultaat was van veler medewerking. Dat gold ook voor de muziek, de voordrachten en het gezelschapsspel, die verder de avond vulden. De kosten werden gedekt door tenslotte de bloeiende planten, die het zaaltje hadden gesierd onder de aanwezigen te verkopen. Een gemeenteavond in optima forma.
Apeldoorn, Gouda, Leeuwarden en *Wageningen* zijn enkele van de gemeenschapen, die bijzondere aandacht aan de ledenwerving besteden. De resultaten bleven niet uit. Mede daardoor ging ook het landelijk ledental weer omhoog. Als nu eens alle gemeenschappen zo actief waren.....
Het plan voor een tocht naar de *N.O.-Polder* op *15 mei* (Hemelvaartsdag) vond zoveel weerklank, dat nu (21 maart) reeds 300 deelnemers konden worden genoteerd. Daarmee is het doorgaan van deze tocht verzekerd. Wie zou trouwens een dergelijke manifestatie niet willen mee beleven?

WAAR BLIJVEN DE JAARVERSLAGEN EN DE REGLEMENTEN?

De meeste gemeenschappen zullen nu wel hun jaarvergadering achter de rug hebben, waarbij het bestuur verslag van de werkzaamheden heeft gedaan en nieuwe bestuurders zijn gekozen.
Mogen we in verband hiermede nog eens artikel 16 van het huishoudelijk reglement onder de aandacht brengen en wel in het bijzonder punt 7 dat luidt:
„De gemeenschappen zijn verplicht jaarlijks voor 1 maart aan het dagelijks bestuur toe te zenden:

a. een verslag over de werkzaamheden der gemeenschap in het afgelopen kalenderjaar;
b. de rekening en verantwoording over het beheer der gemeenschapsgelden gedurende het afgelopen kalenderjaar;
c. de begroting voor het lopende kalenderjaar."

Het is een verheugend feit, dat het merendeel van onze secretarissen een aansporing niet nodig heeft, maar er zijn er toch altijd nog enkelen, die het verzuimen. Voorzover ze onder de lezers van dit blad voorkomen, worden ze hierbij beleefd verzocht met de meeste spoed aan het Centraal Bureau de gevraagde gegevens te zenden.

En nu we het toch over het huishoudelijk reglement hebben, hoe staat het met een dergelijk reglement in de gemeenschappen zelf?
Daarvoor verwijzen we naar artikel 12 van de statuten, luidende:

4. Iedere gemeenschap stelt haar eigen huishoudelijk reglement vast, dat evenals latere wijzigingen daarin, eerst in werking treedt na goedkeuring door het hoofdbestuur. Het mag geen bepalingen bevatten, die indruisen tegen deze statuten of tegen het huishoudelijk reglement van het Verbond.

Er zijn nogal wat gemeenschappen, die geen reglement hebben. Het hoofdbestuur vindt dit een ongewenste toestand en zal graag zien dat op 31 december 1958 alle gemeenschappen een huishoudelijk reglement bezitten. Men kan daarvoor gebruik maken van het model, dat zich in de documentatiemap bevindt. Dit model behoeft niet zonder meer te worden overgenomen, maar eventuele wijzigingen of aanvullingen dienen wel aan het hoofdbestuur ter goedkeuring te worden voorgelegd.

Het Centraal Bureau ziet met belangstelling de berichten hieromtrent tegemoet en is gaarne bereid alle nog nodige informaties te verstrekken. Laat men er naar streven dat deze zaken voor het einde van 1958 zijn afgedaan.

Polet

Wij zijn deze jaren getuigen van het ontzaglijke schouwspel van talloze mensenlevens, die in de doolhof van zichzelf verdwalen, omdat zij niets hebben waaraan zij zich dienstbaar kunnen maken.
José Ortega y Gasset

Geestelijke Verzorging

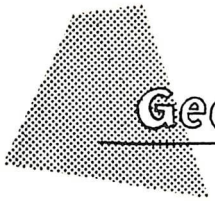

RUBRIEK VOOR DE GEESTELIJKE RAADSLIEDEN
EN HUN MEDEWERKERS

PRACTISCH HUMANISME — GEESTELIJKE VERZORGING

Direct na de verschijning van het eerste nummer van „Kader" — in de kring van de geestelijke raadslieden over 't algemeen heel gunstig ontvangen, naar het ons lijkt — een naamsverandering van het ons vertrouwde begrip „praktisch humanisme"? Waarom eigenlijk?
Het heeft met de verschijning van „Kader" op zichzelf weinig te maken. Maar toen, nu zeven à acht jaren geleden, het allereerste begin van humanistische geestelijke verzorging ontstond in een Verbond dat zich tot dan vooral met de bezinning op principiële, theoretische vragen had beziggehouden, was er alle aanleiding de nadruk op de *praktische* aspecten van deze nieuwe werkvorm te leggen. Praktisch in die zin, dat een directe benadering van medemensen, in allerlei levenssituaties en onder zeer uiteenlopende omstandigheden, de opzet van onze geestelijke verzorging werd. Destijds met nog niet veel meer dan een globaal besef van de veelsoortige vraagstukken waarvoor men op dit nieuwe werkterrein gesteld zou worden, maar wel van het begin af aan in de overtuiging dat het hier ging om een stuk humanisme, dat essentieel was.
De praktijk van de geestelijke verzorging met z'n talloze organisatorische taktische (soms zelfs politieke!) en financiële verwikkelingen heeft vaak intensief onze aandacht in beslag genomen. Bovendien is een meer „minded" maken van het Verbond zelf voor alles wat het H.V. met z'n raadslieden zal kunnen betekenen aan geestelijke steun voor talloos velen, eigenlijk nog maar pas in volle gang. De accentverlegging van theoretische bezinning — nog altijd aktueel — naar een meer in praktijk van het leven staande aktiviteit, betekent een verbreding van het gezichtsveld van het Verbond, waarbij de „einders" nog altijd niet volledig zichtbaar zijn.
Hoezeer dit praktische aspect, dat de geestelijke verzorging brengt, voor de hele instelling van het Verbond van belang is, toch werd langzamerhand wel duidelijk dat een „Commissie Praktisch Humanisme" in naam bij lange na niet weergeeft wat de arbeid van de geestelijke raadslieden eigenlijk inhoudt, ja, dat die naam nog wel eens tot misverstand aanleiding geeft. Men kan immers onder praktisch humanisme óók verstaan de konsekwenties van een humanistische levenshouding voor de praktijk van het dagelijks leven.
En voorts was er nog een zeker gevaar voor een valse pretentie, die in de uitdrukking „praktisch humanisme" zou kunnen worden gehoord — alsof met deze aktiviteit de humanistische beginselen wel even gerealiseerd zouden worden!

Deze overwegingen deden het H.B. op verzoek van de Commissie Praktisch Humanisme besluiten de naam te wijzigen. Het is nu de *Commissie Geestelijke Verzorging* geworden.
Moge ons nieuwe kaderblad in de toekomst nog veel bijdragen tot verdieping van de moeilijke arbeid die geestelijke verzorging heet en daarmee een steuntje geven aan onze geestelijke raadslieden.

HOE MOETEN WIJ ANTWOORDEN? II

De humanistische raadsman ontmoet op zijn arbeidsveld, in de gevangenissen, in de werkkampen, in de maatschappij nu en dan degenen, die van de kerken uit geestelijke leiding en bijstand trachten te geven. Als ik afzie van dié ontmoetingen, welke latente tegenstellingen oproepen en verscherpen, dan blijven er de andere, waarin de gemeenschappelijke arbeid wezenlijk contact tot stand brengt. Dat komt, gelukkig, meer dan eens voor. Na afloop van zulk een gesprek blijft dan vaak de indruk achter, dat alle ernstige werkers op dit terrein in de grond van de zaak hetzelfde proberen te doen, al bedienen zij zich van verschillende methoden en wenden zij zich tot verschillend gerichte mensen. Maar met deze meestal verborgen blijvende overeenkomst komen ook enige typische verschillen aan het licht, die voor een bezinning op de wezenlijke kenmerken van de humanistische geestelijke verzorging van betekenis zijn. Een van die verschillen is in het vorig artikel reeds even ter sprake gekomen. De geestelijke, protestant of katholiek, kan bij zijn werk steunen op de welomschreven levensovertuiging van zijn groep, die hij dan, althans in grote trekken, met degenen, die zijn hulp inroepen, gemeen heeft. Zij steunen eveneens op het gezag van hun kerk, een gezag, dat ook door wie tot hen komen erkend wordt. De humanistische raadsman staat anders tegenover zijn taak. Hij moet het zonder een dergelijke steun en zulk een gezag stellen. De rol, die zijn eigen levensovertuiging in zijn werk speelt is een geheel andere. Ik kom hier nog op terug.
Vooreerst is het mij om een tweede verschilpunt te doen, dat wel met het eerste samenhangt, maar verdient op zichzelf gesteld en bekeken te worden. De geestelijke *steunt* n.l. niet alleen op het gezag van zijn kerk, hij *vertegenwoordigt* het ook. Hij belichaamt als het ware het gezag van de kerk telkens als hij „in het ambt" met iemand te maken krijgt. Zo iemand wordt dan niet alleen door de persoon, maar ook door de kerk, die in deze ambtsdrager aanwezig is, aangesproken. Dit brengt mee, dat er tussen de zielszorger en degeen, die tot hem gekomen is, altijd iets blijft van afstand en niveauverschil. De houding van de betrokken personen, wordt door deze situatie in de hier aangegeven zin beïnvloed. Dit element, dat ik dus gemakshalve met de combinatie van de woorden afstand en niveauverschil aanduid, ontbreekt in de gesprekken tussen de humanistische raadsman en zijn mensen. Mag ik het zo zeggen of moet ik het vervangen door: „dit element *behoort* er te ontbreken?"

Zeker, er komen bij de raadsman, gemakkelijker dan bij de geestelijke, mensen, die heel duidelijk, soms bepaald op agressieve wijze te kennen geven, dat zij van een dergelijke verhouding niet gediend zijn. Dat maakt het probleem, dat hier, meen ik, ook voor de humanistische raadsman ligt, iets eenvoudiger. Hij weet het nu: aan zijn functie ontleent hij geen gezag. Hij is aangewezen op de in zijn persoonlijkheid liggende hulpbronnen. Hij zal telkens weer opnieuw en dikwijls in een andere richting moeten zoeken naar de houding, die deze concrete mens met zijn eigenaardige moeilijkheden, vertrouwen inboezemt, tot mededeelzaamheid, tot eerlijk praten brengt. Hij zal degene, die daar voor hem staat en die wellicht in intellectuele ontwikkeling, in geestelijke rijpheid, of in bezonnenheid zijn mindere is, niet als zodanig maar als mèns tegemoet treden, *op voet van gelijkheid* dus. Dit klinkt de humanist niet vreemd in de oren. Maar, zoals het vaak gaat met een stelregel, zo ook met deze: tussen theorie en praktijk, tussen leer en leven ligt een vrij grote afstand. Er zijn namelijk ook anderen. Zij komen tot de raadsman als tot een die wéét, van wie zij verwachten, dat hij hun problemen kan en dus ook zal oplossen. Dit zijn degenen, die het hem in dit opzicht veel moeilijker maken. Nu wordt het probleem van de raadsman: geen afstand, geen niveauverschil, acuut. Hij héeft immers een eigen levensovertuiging, die lijn in zijn leven brengt. Hij héeft in de loop van zijn leven mensenkennis opgedaan. Hij wéét het een en ander af van wat de mens in verwarring brengen kan, en het spoor bijster kan doen worden. Hij kàn zijn inzichten zo onder woorden brengen, dat het verhelderend werkt. Hij héeft dus in al deze opzichten een voorsprong boven degene, die zijn steun zoekt. Dat is geen grootspraak. En, een arts kan toch ook op grond van zijn wetenschappelijke ontwikkeling en de opgedane ervaring tegenover zijn patiënt met gezag optreden. Waarom een geestelijk raadsman dan niet, zelfs niet als de betrokkene er als het ware om vraagt?
Omdat de raadsman niet iemand is, die het wéét en dus niets anders heeft te doen dan de raad te geven, die de ander slechts heeft op te volgen om van zijn moeilijkheden bevrijd te worden. Als iemand met zulk een verwachting tot hem komt, is het eerste, wat gebeuren moet, hem dit uit het hoofd praten. In levensmoeilijkheden, die terecht met dit woord aangeduid worden, gaat het nooit om iets, dat met het geven van goede raad en het opvolgen daarvan overwonnen kan worden. De betrokkene moet opnieuw beginnen, een weg zoeken, die uit de moeilijkheden voert en die weg *zelf* gaan. Wat de humanistische raadsman in zulk een geval doen kan en dus ook tracht te doen is zich zo inleven in de situatie van de ander, dat hij in staat is hem bij dit zoeken en dit opnieuw op weg gaan te begeleiden, maar nooit in die zin, dat hij ook maar het geringste deel van het werk, dat de betrokkene doen moet om zijn eigen weg terug te vinden, in zijn plaats gaat doen. Dat begeleiden lijkt een gemakkelijke, een al te gemakkelijke taak, zo ongeveer, alsof degene, die de hulp zo bitter nodig heeft, stenen voor brood krijgt. Het omgekeerde is het geval. De goede raad, een artikel, waarvan, wie werkelijk in nood zit, gauw zijn bekomst heeft, de leefregel, de leer, die aangeprezen wordt, met de beste bedoelingen en in volle oprechtheid, dat zijn de stenen! En het brood? Het begeleiden, het er bij zijn, er helemaal bij zijn. De raadsman moet kunnen luisteren met een echte belangstelling, met een overgave, die zelfs deze man of vrouw, die op

zulke ogenblikken alleen met zichzelf bezig is, doet gevoelen: er is iemand, die mij begrijpt, die bij mij is, die zich om mij bekommert, ik sta er niet meer alleen voor. Dàt helpt. Om de uitweg te vinden? Natuurlijk niet. Daarvoor is meer nodig. Wel om de geknotte levenswil opnieuw te doen uitgroeien. De afstand tussen deze twee mensen, die aldus samen zijn, is verdwenen en het niveauverschil? Wie is de meerdere, wie de mindere? Dwaze vraag. Waar zo samen gewerkt wordt verliezen deze woorden hun betekenis en dank zij deze situatie komt de betrokkene los, krijgt hij weer moed, gaat hij inderdaad zelf aan het zoeken. Was zijn grootste ellende niet, dat hij het zoeken opgegeven had?

Dit alles klinkt goed, bijna eenvoudig, maar zo eenvoudig is het niet. De neiging om tijdens het „luisteren" zich alvast een oordeel over het „geval" te vormen en tot zichzelf te zeggen: „natuurlijk, zó zit dit in elkaar, dàt moet er gedaan worden" kan de raadsman parten spelen. Ik zette hier twee woorden tussen aanhalingstekens. Luisteren om aan te geven, dat dit geen echt luisteren meer is, immers, zodra het eigen gedachteapparaat in werking treedt, is het met het meebeleven, met het er bij zijn, gedaan en „geval" om te waarschuwen: wij hebben nooit met een geval te maken, een herhaling van vorige gevallen, alle tot de zelfde categorie behorende, herkenbaar en dus behandelbaar. Het gaat altijd om een levend mens, anders doen alle andere, in wiens situatie de raadsman moet trachten zich te verplaatsen.

Het is deze neiging, die gezien moet worden als een gevaarlijke vijand van dit werk, een, die toch weer afstand schept en niveauverschil verwekt. Als ik daaraan toevoeg, dat het moeilijk is die vijand te verslaan en hem er onder te houden spreek ik niet over anderen. Ik put slechts uit eigen niet al te omvangrijke ervaring.

Ik komt terug op het eerstgenoemde verschilpunt. De humanistische raadsman kan niet op een door zijn groep vastgelegd stelsel van opvattingen, die antwoorden op levensvragen inhouden terugvallen. Zijn levensbeeld kan van dat zijner geestverwanten aanzienlijk verschillen. Bovendien is het voortdurend in beweging. Toch, zijn humanistische gezindheid, zijn levensovertuiging, iets anders dan zijn levensbeeld, geeft richting aan zijn streven, brengt lijn in zijn werk, echter op een geheel andere wijze dan de leerstellig aangelegde mens zich dat denkt. Hoe? Daarover iets in de volgende artikelen, waarin dan ook de vraag aan de orde komt of de humanistische raadsman geen behoefte heeft aan verzorging van die overtuiging, aan zich verdiepen in het wezenlijke van die gezindheid en hoe dat zou moeten gebeuren, zonder te vervallen in de naar humanistisch oordeel verkeerde methode van het te zoeken in goed omlijnde levensbeschouwelijke stellingen.

P. G. R.

„Al sinds vele maanden beseft ik, als ik de mensen rondom aanzie, dat zij verlangen naar woorden van bezinning, woorden van zielsrust en van liefde. Zij zijn als een dorre akker aan het einde van een verschroeiende zomer. Zij smachten naar lafenis en wederopbouw".

George Duhamel

ZIEKENBEZOEK

Aan alle gemeenschapsbesturen!

Van een aantal gemeenschappen weten we dat er veel, iets of weinig gebeurt wat betreft het bezoeken van zieken thuis of in bepaalde inrichtingen. Hoe staat het met de andere? We mogen toch aannemen, dat elke gemeenschap minstens haar eigen zieke leden opzoekt bij een wat langdurige ziekte, maar we wilden dit toch wel graag weten. Vraagt U dit aan een bepaalde bestuurder(ster) of is het in de praktijk meestal voorzitter, secretaris en/of penningmeester? Is er in uw gemeenschap of in de naaste omgeving een ziekeninrichting — zoekt U daar uw leden en geestverwanten op? Doet U dat in het officiële bezoekuur of mag U ook wel op een ander uur komen? Is er geen ziekenhuis in de naaste omgeving van uw woonplaats, welke belangstelling toont U dan voor zieke geestverwanten, die dus ver van huis in een ziekenhuis terecht komen?
Wij doen een dringend beroep op alle gemeenschapsbestuurders om elke zieke, die naar een andere plaats moet om verpleegd te worden, door te geven naar ons centrale adres voor het ziekenbezoek, mevr. A. Treurniet-Wiersma, p.a. C. B., Oude Gracht 152, Utrecht. Wij zullen dan zorgen dat iemand uit de andere gemeenschap gewaarschuwd wordt om de patiënt te bezoeken. Wij weten uit ervaring hoe zeer dit op prijs wordt gesteld door de patiënt, die in deze vreemde omgeving veel minder bezoek zal ontvangen dan andere patiënten en dus dubbel blij is met belangstelling uit eigen kring.
Dus, gemeenschapsbesturen, gaarne enige gegevens over het ziekenbezoek in uw gemeenschap ook al is het nog zo bescheiden en verder rekenen we er op, dat U onmiddellijk doorgeeft indien leden en geestverwanten opgenomen zijn in ziekenhuizen buiten uw woonplaats.
Mocht U wat meer van dit werk willen weten, wij zijn gaarne bereid op een huiskamerbijeenkomst over onze ervaringen te komen vertellen.

EEN ERVARING VAN DE ANDERE KANT BEZIEN

Als je zelf in het ziekenhuis terecht komt, kun je het eens van de andere kant bekijken. Dan ga je begrijpen, waarom ons ziekenhuiswerk in de acht jaar dat het nu gedaan wordt niet zo heel veel vorderingen heeft gemaakt.
Het is mijns inziens hierin gelegen, dat over het algemeen genomen, het ziekenhuis een doorgangshuis is, waar men één of twee weken is en dan weer naar huis gaat.
Deze weken zijn dan meestal een aaneenschakeling van behandelen: voorbereiding tot de operatie, de operatie en dan de naweeën. Zodra je weer even tot jezelf komt, ga je naar huis.
In die tijd heb je werkelijk geen behoefte aan geestelijk leven. Het is dikwijls één en al pijn en een één en al op zichzelf gericht zijn, wat voor alle geestelijk leven funest is.

Dan is er de roezemoezerigheid om je heen. Altijd zusters (hoe lief ook), altijd patiënten, met hun verhalen (meestal over hun kwalen).
Dan zijn er in de meeste ziekenhuizen veel bezoekuren; bij de zogenaamde klasse patiënten twee maal per dag een uur, bij de anderen iedere avond een uur en om de andere dag twee maal een uur, 's middags en 's avonds.
Dus als we nu als ziekenbezoekster niet direct een geestelijk gesprek verwachten (wat we zeker niet moeten doen, al willen we het graag, en is het toch de uiteindelijke bedoeling), en het als een gewoon bezoekje beschouwen, is het wel aardig maar niet zo erg nodig.
Dit alles is zeker niet bedoeld, om het ziekenhuiswerk te onderschatten, maar om duidelijk te maken, waarom we in acht jaar niet veel vorderden.
Als ik af en toe een patiënt ontmoet, waarvan ik heel in de verte vermoed, dat hij of zij het toch wel prettig vond, een mens te ontmoeten, die nu eens niets van ze wilde, maar integendeel iets kwam brengen, namelijk wat liefde, wat genegenheid, ben ik tevreden. [1])
En laten we eerlijk zijn, met hoeveel mensen krijgen we in ons gewone dagelijkse leven, geestelijk contact? Je kunt ze meestal op één hand tellen. Waarom zou het in het ziekenhuis anders zijn?
We gaan echter moedig verder, niet omdat het moet, maar omdat we niet anders kunnen. Met open hart willen we de mensen naderen, in de vurige hoop dat ook hun harten open gaan.

Een ziekenbezoekster

DE ANALYSE VAN EEN VERSLAG. I

In het vorige nummer plaatsten we een verslag van een raadsman over zijn contact met een man in een arbeiderskamp, die een moeilijke levenssituatie te verwerken had. Aan de raadslieden voor de arbeiderskampen werd verzocht dit verslag aan een critische analyse te onderwerpen en hun opmerkingen, zowel over de verdiensten als over eventuele tekortkomingen in de aanpak van de raadsman, in te zenden. Hieronder volgt nu een samenvatting van de door het verslag opgewekte gedachten. Voor goed begrip hiervan is herlezing van het verslag in het vorige nummer (pag. 14 e.v.) onontbeerlijk.

In het algemeen is het verslag, en daarmee de aanpak in het onderhavige geval, bijzonder waarderend beoordeeld. Zo zelfs, dat verscheidene raadslieden volstonden met alleen deze waardering tot uitdrukking te brengen, zonder die nader te motiveren. Daar gaf het gunstige resultaat wel enige aanleiding toe.
Anderen, die, zoals ook bedoeld was, zowel de goede als de minder goede momenten in de aanpak opspoorden, wijzen er telkens op dat zij bij hun critiek de raadsman onrecht kunnen aandoen, omdat een verslag nooit geheel het werkelijke verloop van de gesprekken kan weergeven. Er is zoveel afhankelijk van subtiele factoren in de menselijke relaties —

---

[1]) Zou het dáár inderdaad niet juist om gaan? Dat er iemand komt uit **echte** belangstelling, zonder bijbedoelingen, doet soms weldadig aan. Natuurlijk hoort men daarvan maar zelden iets, — of toch wel eens? (Red.).

de reacties van de man, de houding van de raadsman —, die zich zo uiterst moeilijk in een rapport laten beschrijven, maar die bij de beoordeling toch een rol zouden moeten meespelen. Dit is ongetwijfeld waar en we stellen daarom aanstonds vast, dat het hier niet gaat om de beoordeling van de raadsman of het werk van de raadsman, maar uitsluitend om de beoordeling van wat in het rapport staat. Alleen het rapport is uitgangspunt en basis voor de discussie. Het is niet anders dan een, vrij willekeurig en onvolkomen, middel om ons rekenschap te geven van een aantal punten uit onze geestelijke verzorging. We zullen dat aan de hand van de ingezonden en nog verder te maken opmerkingen trachten te doen.

De benadering

Als bijzonder belangrijk wordt opgemerkt, dat de raadsman zelf uit de toch maar weinig ongewone houding van de man heeft ontdekt, dat deze met iets „zat". De raadsman geeft blijk scherpe aandacht voor zijn mensen te hebben en niet af te wachten tot men met zijn moeilijkheden bij hem komt, maar ze zelf te kunnen ontdekken. Men vraagt zich even af, waarom de raadsman niet onmiddellijk nader contact heeft gezocht, maar verklaart dit terecht uit het feit, dat hij eerst met zichzelve over het ietwat afwijkende gedrag van de man tot klaarheid moest komen. Het is hem eerst later recht duidelijk geworden. Een secundaire reactie, waarbij als goede raadsmanseigenschap mag worden aangemerkt, dàt het gedrag van de man de raadsman bleef bezighouden en hem deed besluiten bij het volgende kampbezoek — en dan wèl direct — persoonlijk contact te zoeken. Het is een gelukkig toeval dat de raadsman zijn cliënt bij het volgende bezoek alleen op de kamer treft. Veel moeilijker wordt het, wanneer er, zoals gewoonlijk, ook andere mannen op de kamer aanwezig zijn, hoewel ook dan een persoonlijke aanloop veelal op ongedwongen wijze mogelijk is, mits de raadsman direct na zijn binnenkomen de juiste positie kiest, b.v. zijn stoel naast de betrokkene aanschuift. Het verslag maakt niet duidelijk of het gesprek, na zijn inleiding, op de aparte kamer voor de geestelijke verzorging is voortgezet. Het is wel gewenst, in verband met de mogelijkheid gestoord te worden door de binnenkomst van andere arbeiders.
De wijze waarop de raadsman het gesprek opent wordt goed geoordeeld. Hij valt niet met de deur in huis. Hij vraagt niet abrupt of er moeilijkheden zijn, maar informeert belangstellend en in het algemeen „hoe het thuis is" en pas daarna meer in het bijzonder naar de toestand van het dochtertje, waarover hij moeilijkheden vermoedt. Door deze aanpak kan bij de cliënt moeilijk het gevoel ontstaan dat de raadsman zich opdringt. De raadsman opent de weg en draagt het initiatief over aan de cliënt. Die het gretig aangrijpt.
Hier ligt nu zo'n subtiel moment, dat in het verslag niet als zodanig beschreven wordt, maar er wel uit blijkt. Het is deze houding van de raadsman, die de man het spreken gemakkelijk maakt. Juist uit het feit, dat de raadsman hier in zijn rapport geen nadere aandacht aan wijdt, wijst er op, dat het zijn „natuurlijke houding" is, dat zijn bemoeienis uit echte belangstelling voortvloeit. Als „techniekje" toegepast zou het wellicht zijn doel missen. In een analyse mag dit punt er echter wel als van

bijzonder belang worden uitgelicht. Echte belangstelling voor de medemens is voorwaarde voor goed raadsmanschap.

Het luisteren

In de reacties op het rapport wordt ook als zeer juist en waardevol aangegeven het luisteren, het „al maar luisteren", dat de raadsman in de aanvang doet. Het is bovendien niet een alleen maar passief aanhoren, maar een actief, belangstellend en meebelevend luisteren. Aan dit actieve luisteren worden op z'n minst twee functies toegekend. Het geeft de cliënt gelegenheid te voldoen aan zijn kennelijk grote behoefte zich uit te spreken, waardoor hij zich emotioneel ontlast, en tegelijk mag van dit luisteren al een stuk actieve hulp worden verwacht, doordat de man in de mogelijkheid zich te kunnen uitspreken een middel vindt om zich zijn eigen probleem klaarder voor ogen te stellen. Afreageren van emoties en het zich realiseren van het eigen probleem mogen als een eerste en belangrijke stap in het klaarkomen met zichzelf en met het probleem worden beschouwd.
Daarnaast geeft het luisteren de raadsman gelegenheid kennis van het probleem te krijgen. Daarbij gaat het weer om op z'n minst twee dingen: Hij krijgt kennis van de feiten, en van de mens, die deze feiten te verwerken heeft. Dit blijkt ook duidelijk uit het verslag, waarin de raadsman een zakelijk relaas van de feitelijke situatie geeft, èn zijn indrukken over de man — en de vrouw en hun verhouding — neerschrijft. Hij heeft zich dus tijdens het luisteren een — althans voorlopig — beeld van de feitelijke situatie èn van de mensen gevormd.

Domineert daarna de raadsman teveel?

We stellen dit kopje opzettelijk in de vragende vorm. In de beschouwingen die werden ingezonden komen de raadslieden namelijk tot opmerkingen van uiteenlopende strekking in dit verband. Er zijn er die nadrukkelijk constateren hoezeer de raadsman er in geslaagd is de man tot eigen beslissingen en eigen activiteit te brengen. Er zijn anderen die beklemtonen, dat de raadsman in de gesprekken te veel heeft gedomineerd. Beide elementen zijn er blijkbaar in te vinden.
Beginnen we met de activerende elementen. Dan valt op, dat de raadsman de dingen telkens vragenderwijs stelt, waardoor hij de cliënt noodzaakt zelf een antwoord te zoeken. Het begin van het eigenlijke gesprek, dus nadat de man zich over zijn moeilijkheden heeft uitgesproken, is in dit opzicht uitstekend: „Ik begrijp"..... enz. en dan: „Je zult er over willen spreken en misschien vragen stellen". Hier laat de raadsman duidelijk het initiatief aan de man en hij geeft zelf geen bepaalde richting aan het gesprek, terwijl het nu vertelde verhaal hem daartoe wel had kunnen verleiden. Zijn aanpak maakt het mogelijk, dat de man nu juist met die dingen komt die hem het meest benauwen. Deze aanpak is ook voor andere gevallen zeer goed en te onthouden! Terecht schrijft een der raadslieden dat we soms wel eens te gauw geniegd zijn met onze eigen visie op de zaak en met voorstellen tot oplossing van de problemen te komen, waardoor de cliënt de gelegenheid ontnomen wordt om tot werkelijk eigen beslissingen te komen.
Dezelfde activerende tendens zit in het feit, dat de raadsman tot

tweemaal toe de man naar huis laat gaan met stof ter overdenking, zonder op zijn nadrukkelijke vraag, wat hij nu zou moeten doen, een antwoord te geven. Hij geeft hoogstens enige mogelijkheden ter overweging aan. Bovendien versterkt hij 's mans zelfvertrouwen door uit te spreken dat hij er geloof in heeft dat man en vrouw het samen zullen klaren.

Op andere punten echter — zo zeggen de inzenders — heeft de raadsman teveel gedomineerd. De inbreng van de cliënt in het gesprek is, in verhouding tot die van de raadsman, te gering. Ook al neemt men aan dat dit ten dele aan de rapportering zal liggen, de indruk blijft, dat de raadsman te veel zijn visie heeft geponeerd, zonder door vraagstelling de cliënt te noodzaken, zich daar zelf rekenschap van te geven of zich een ingebrachte gedachte eigen te maken (of te verwerpen, als dat zo ligt). Dat blijkt bijvoorbeeld in het tweede gesprek, als de cliënt zegt: — Zo heb ik het niet gezien, maar u kunt best gelijk hebben..... — Hij is er nog niet werkelijk aan toe, het ook zo te zien. Wel blijkt, uit wat hij verder zegt, dat hij een eind op weg is, maar er had toch aan het punt nadere aandacht moeten worden besteed.

Iets soortgelijks komt tot uitdrukking aan het eind van het eerste gesprek. De raadsman voelt het zelf aan, wanneer hij zegt: — Ik begrijp, dat het gesprek je nog niet geheel bevredigt. — Natuurlijk is het uitstekend — zoals reeds eerder opgemerkt — dat hij hier het gesprek afbreekt en de man tijd tot overdenking van het gesprokene geeft.

Hoewel de raadsman op te waarderen wijze telkens vragenderwijs werkt, krijgt men toch de indruk dat hij door de manier waarop hij de vragen formuleert het gesprek soms teveel beïnvloedt. De vragen sturen het gesprek wel eens te veel in een bepaalde richting. Ze zijn soms een interpretatie door de raadsman van de dingen die de cliënt zegt, zonder dat men het gevoel krijgt, dat het de enige interpretatie is. Men mist de meer onbepaalde vragen als: — Hoe bedoelt u dat? Wat bedoelt u hiermee? —, enz. Zulke vragen dwingen de cliënt zich rekenschap te geven en bieden de raadsman de gelegenheid nauwer aan te sluiten bij wat de cliënt wezenlijk bezig houdt.

Wat is b.v. in de aanvang van het gesprek 's mans eigenlijke probleem? De man brengt twee dingen tot uitdrukking in twee vragen: — Waarom moeten wij nu juist zo'n kindje hebben? —, en: — Waarom werd die straf ons opgelegd? — Daarmee worden twee problemen opgeworpen nl.: Ten eerste, de grote vraag, waarom de dingen zijn zoàls ze zijn, en daarmede het probleem dat het mensen dikwijls zoveel moeite kost zich met het zo-zijn der dingen te verenigen. Een probleem dat rechtstreeks met de gehele levensvisie samenhangt. En ten tweede: het probleem van straf en schuld. Het blijft nu de vraag met welk probleem de man het meest zit. Dat blijkt nog nergens uit. De raadsman stelt nu de vraag: — Je voelt het bezit van het kindje dus als een straf? — Door deze vraagstelling wordt het gesprek nu geheel op het thema van straf en schuld gericht. De man blijkt hier inderdaad mee te zitten, maar de kwestie blijft onopgelost of het andere probleem niet nog groter is. Een onbepaalde, niet gerichte vraag, b.v.: Wat denk je er zelf van?, zou de man tot nadere realisatie van zijn eigen probleem hebben kunnen brengen. De richting van het gesprek zou dan dáárdoor kunnen zijn bepaald.

In het derde gesprek doet zich iets dergelijks voor.
De man zegt dat hij veel van het kindje houdt, maar dat hij niet begrijpt, dat zijn vrouw nog meer van het mongooltje houdt dan van de gezonde kinderen. Hij moet eerlijk bekennen, dat het bij hem net andersom is. En weer rijst de vraag: Wat is nu zijn probleem? Dat zijn vrouw zoveel van het kindje houdt? Of: Dat hij zelf die liefde niet op kan brengen? Nadere vraagstelling had dit duidelijk moeten maken. Door zijn gerichte vraag: — Je hebt je er wel eens een beetje aan geërgerd? —, stuurt de raadsman het in de richting van het eerste probleem: Begrip voor de liefde van de vrouw voor het kind. Mogelijk schuldgevoel van de man over eigen gebrek aan liefde komt niet meer aan de orde.
Verder wordt opgemerkt, dat de raadsman een paar maal de uitdrukking gebruikt: — Je bedoelt dus... —, en: — Je bedoelt waarschijnlijk..... — Dit wordt aanvaardbaar geacht, zolang het alleen een duidelijker formulering is van wat de cliënt tot uitdruking probeert te brengen, een herhaling dus in samenvattende bewoordingen, waaraan cliënt en raadsman beiden houvast krijgen. Dat is het geval bij de eerste maal (blz. 15, 15e regel v.o.), dat de raadsman deze uitdrukking gebruikt. Het mag echter geen middel voor de raadsman worden om het gesprek over te nemen van de cliënt en dan de eigen visie te gaan geven. Dit is bij de tweede maal, dat de raadsman de uitdrukking gebruikt (blz. 16 regel 17) het geval: De cliënt reageert op een vraag met de constatering dat een plant en een dier heel andere wezens zijn. — Daarop haakt de raadsman in met zijn: — Je bedoelt waarschijnlijk..... —, en hij gaat dan zelf uiteenzetten, waarin de mens zich van het dier onderscheidt. En hier lag nu juist zo'n prachtige gelegenheid om dit de man zelf te laten ontdekken en uit te laten spreken, waardoor het ook meer zijn geestelijk eigendom zou worden. Een nadere vraag van het type: — Hoe bedoel je dat? —, zou hem daar zeker toe hebben gebracht.
Samenvattend zou men kunnen zeggen dat de raadsman wel steeds vragenderwijs heeft gewerkt en daardoor in beginsel de cliënt gelegenheid gaf zich van zijn eigen probleem rekenschap te geven, maar dat de raadsman door de aard van zijn vragen dit effect soms heeft verzwakt, doordat er in de vragen zelf reeds een stuk interpretatie lag.

In het bovenstaande hebben we in het bijzonder de opmerkingen die er over de aanpak en de houding van de raadsman zijn gemaakt, samengevat. We herinneren er nog eens aan dat deze opmerkingen uitsluitend betrekking hebben op het rapport zoals het voor ons ligt. Een werkelijk volledige weergave van wat er zich tussen raadsman en cliënt heeft afgespeeld kan het rapport niet zijn. Daarop wijst reeds het bijzonder gunstige resultaat.
Een volgende maal zullen we weergeven wat er over de *inhoud* van de gesprekken is gezegd.

NIEUWS UIT EN OM DE ARBEIDERSKAMPEN

„De Peel kunnen we wel beschouwen als de barometer van de Nederlandse welvaart. Gaat het slecht, dan komt er een overschot op de arbeidsmarkt en dan vullen zich de Peelkampen, gaat het goed, dan lopen geleidelijk aan de kampen leeg en moet het werk gestopt worden." Dit lezen we in „Onder Ons", het blad van de Culturele Dienst voor de kamparbeiders. Die barometer staat nu wel op bijzonder slecht weer. Door de toegenomen werkloosheid is het aantal Peelkampen binnen enkele maanden van 1 tot 6 gestegen.
Moesten we in ons vorig „Nieuws" de heropening van de kampen America en 't Zinkske melden, thans zijn daar weer de kampen Someren, Venray A en Griendtsveen bijgekomen. Met kamp Sevenum is dan het zestal vol. Ook de laatste uitdrukking kan men vrijwel letterlijk nemen. De kampen zijn zwaar bezet, met overwegend jonge vrijgezellen uit alle windstreken van ons land. Qua leeftijd geen gemakkelijke groep en een die hoge eisen aan onze raadslieden stelt.
Het was niet eenvoudig de zes kampen in het afgelegen Peelgebied verzorgd te krijgen. Temeer, daar raadsman Berman uit Eindhoven, die reeds lange tijd op non-actief stond, niet opnieuw aan het werk kon deelnemen. Zijn drukke artsenpraktijk laat hem geen gelegenheid elke week een lange avond zo ver van huis te zijn. We danken Berman ook op deze plaats voor het werk, dat hij in vroeger tijden in de kampen heeft gedaan. Voor kamp Someren konden we terugvallen op raadsman Van der Wulp uit Geldrop. Voor twee kampen moesten nieuwe raadslieden worden aangetrokken. Het is verwarrend, maar ze heten beiden Van den Berg. Ter onderscheiding: de ene is Ir. A. van den Berg uit Waalre; hij verzorgt kamp Venray A. De andere is J. E. van den Berg uit Aalst; deze heeft het kamp Griendtsveen. We heten de beide nieuwe raadslieden hartelijk welkom in onze kring.
In het Land van Vollenhove is kamp Eind van Diep in verband met een verbouwing gesloten. Het behoort tot het oude type kampen en wordt gemoderniseerd. Aan de Groninger Waddenkust zijn daarentegen de twee kampen Lauwerpolder en De Slikken weer geopend. Raadsman Dijkstra van kamp Eind van Diep heeft nu kamp Lakeweg van raadsman Sieders overgenomen en deze laatste verzorgt voorlopig de beide Waddenkampen, mede doordat raadsman Alblas uit Warffum door ziekte verhinderd is.
Op Schouwen is het kamp Elkerzee gesloten. De bevolking van het kamp was al enige tijd geleden tot een zeer klein aantal teruggelopen. Raadsman Hack heeft dit kamp meer dan vier jaar achtereen verzorgd. Hij komt nu voor het eerst op non-actief. Na niet te lange tijd hopen wij hem weer bij een Delta-kamp te kunnen inschakelen. Hij zal het ons niet euvel duiden als we hier nog vermelden dat hij voor de bibliotheek van het Verbond het prachtig uitgevoerde boek „Gekwelde Grond" over Schouwen-Duiveland ter beschikking heeft gesteld. Het handelt in woord en beeld over Schouwen-Duiveland tijdens en na de ramp van februari 1953. Hack zelf heeft aan de totstandkoming van dit boek een groot aandeel gehad. Hij was secretaris van de commissie die het heeft samengesteld.

UIT DE BELEVENISSEN VAN EEN RAADSMAN

Peelwerkers

Enkele kilometers landinwaarts dit ruige grondgebied zit in een koud kroegje enen Limburger in posthume carnavalsroes de ingetreden vastentijd te versieren met deugdloze liedjes en restanten van onverwerkte minzucht. Het klankbord voor z'n Breugheliaans vitalisme is een raadsman die, tegenover hem gezeten, in afwachting van komende ontmoeting met zijn collega's in dit gehucht voor bezoek aan een serie kampen in het Peelland, de kille regen tegen de vensters heeft ingeruild voor dit onverwachte tijdverdrijf.
Terwijl de cyclus van lustgezangen nog z'n hoogtepunt niet heeft bereikt, lichten buiten de koplampen van een auto reeds als waarschuwend signaal door 't duister. De raadsman stapt op en de Limburger zwenkt in die situatie naar een sierlijk slot met een kunstig „Glückauf"....., waarmee het vermoeden werd bevestigd dat hij wel eens dieper had gegraven in z'n leven.

Ergens, een grote afstand dieper inwaarts dat duistere veen- en moerasland, stopt de wagen om de eerste raadsman te droppen. Letterlijk, want springende uit de deur in het onbekende verdwijnt hij langs een zijweg zonder zichtbare achtergrond. De wagen draait door een bocht, hobbelt verder over een landweg en stopt opnieuw na verscheidene wendingen te hebben volbracht. Tweede kamp, tweede raadsman, deuren sluiten en verder gaat het weer. Derde kamp; twee raadslieden zoeken samen een toegang tot de verlichte barakken. De laatste man neemt het stuur en koerst naar het eindpunt. Vanavond zal hij keren en in omgekeerde volgorde zullen we hopen de bewoonde wereld weer te bereiken. Het kamp is vol. Grondwerkers uit alle streken van het land.

Er is een theorie die bij wijze van elementaire „handgrepen" het duidelijk wil maken, de wijze waarop de geestelijk raadsman contact heeft te zoeken en duidelijk heeft te maken onder de kampbewoners wie hij is en wat hij wenst. Ach ja, op de duur is de theorie vergeten of zo eigen gemaakt dat dit vanzelf gaat. En de eenmaal ingewerkte raadsman ontmoet altijd oude bekenden uit andere kampen die verrast zijn over een hernieuwd contact. Die zich graag beijveren hun kameraden te vertellen wie de raadsman is. Gesprekken zijn welkom en de welwillendheid leidt tot veel persoonlijke gedachtenwisselingen. Voor we het beseffen — je komt nóóit op één avond een heel kamp door — is de tijd verstreken. De raadsman van het laatste kamp staat al naast ons op de kamer waar het gesprek nog gaande is. We noteren nog even een belangrijk punt voor een volgende ontmoeting en vertrekken.
Terugweg door het labyrinth van donkere en eenzame wegen, langs nog twee pleisterplaatsen, tot de wagen weer vol is. Dan trekt de motor duurzaam op naar het noorden. De dag is lang reeds voorbij wanneer we afscheid nemen van de eerste deelnemer aan de ralley door De Peel. Het verlaten asfalt spiegelt onder de grote booglampen van de stad als

de tweede raadsman z'n donkere woning betreedt. Het portier van de wagen sluit met een galmende klap.
Eindpunt voor de nacht. Een legale, maar niet alledaagse onderneming. Kampbezoek van humanistische raadslieden aan De Peel.
Nachtrust met flarden van wisselende gesprekken. En een peperig liedje doorheen de langzaam wegebbende indrukken, een liedje van de Limburger die ik wel nooit meer zal ontmoeten.
— Glück auf! —

d'See-Uyl

DE VRIJWILLIGER IN HET RECLASSERINGSWERK ZIJN POSITIE EN ZIJN VERHOUDING TOT DE PSYCHIATER

III.

Men moet dan echter eerst, heel in het concrete, weten wat een psychiater is: het valt mij vaak op hoe weinig mensen weten wat nu eigenlijk een psychiater is, wat een neuroloog, en wat een zenuwarts. Ik meen er goed aan te doen hieromtrent een korte uiteenzetting te geven.
Na het behalen van het artsendiploma kan de medicus zich desgewenst in verschillende richtingen specialiseren; de regeling daarvan berust bij de specialisten-registratiecommissie.
Een van de specialismen is dat van zenuwarts, hetgeen betekent dat men een aparte opleiding ontvangt in de psychiatrie en de neurologie. In de psychiatrie ligt het accent meer op de psychische afwijkingen; in de neurologie meer op de ziekten die zich openbaren in de lichamelijke sfeer, dus de organische afwijkingen van hersenen, ruggemerg en zenuwen. Een scherpe scheiding is niet mogelijk: vele afwijkingen die zich vooral openbaren in de psychische sfeer hebben een correlaat in lichamelijke stoornissen en omgekeerd gaan vele neurologische ziekten gepaard met pathologische uitingen in het psychische leven. Er is wel eens overwogen om het specialisme psychiatrie-neurologie te splitsen; de bezwaren daartegen zijn echter zeer groot.
Toch zal een ieder die zich hieromtrent rekenschap geeft wel begrijpen dat er een groot verschil kan zijn in mentaliteit tussen diegenen wier belangstelling vooral uitgaat naar de ziekten van de geest en diegenen, die vooral geïnteresseerd zijn in de organische afwijkingen van het zenuwstelsel. Er zijn zenuwartsen met een zo duidelijke voorkeur voor een der onderdelen, dat zij dit op hun naambordje kenbaar maken: b.v. „Dr. A., Zenuwarts, uitsluitend voor neurologie", of „Dr. B., Zenuwarts, alleen voor psychiatrie". Beide hebben de bevoegdheid de psychiatrie èn de neurologie te beoefenen; beide worden in het gewone spraakgebruik veelal als „psychiater" aangeduid.
De specialisten-registratie-commissie eist dat de opleiding tot zenuwarts voor het grootste gedeelte geschiedt in een kliniek voor zenuwziekten, bij voorkeur in een universiteitskliniek. Er zijn psychiaters die uit hoofde van een sterke belangstelling voor de gestichtspsychiatrie hun opleiding uitsluitend in psychiatrische inrichtingen hebben genoten; ofschoon hun

ervaring met geesteszieken vaak buitengewoon groot is hebben zij pas het recht zich als zenuwarts te vestigen, nadat zij nog enige tijd in een kliniek werkzaam zijn geweest.
Tenslotte moge hier dan nog „de psychotherapeuth" genoemd worden. Iedere psychiater heeft het recht zich zo te noemen; het woord geeft alleen aan, dat men geestelijke stoornissen behandelt. Meestal echter wordt met het woord „psychotherapie" bedoeld een langdurige en diepgaande behandeling, in nauw of wat meer verwijderd verband staand met de psycho-analyse.

IV.

Het bovenstaande dient slechts duidelijk te maken dat „de psychiater" een abstractie is; wie zich omtrent hem een standaardvoorstelling maakt zal vaak bedrogen uitkomen. „De psychiater" was, in een helemaal nog niet zo veraf gelegen verleden, heel vaak iemand wiens belangstelling vooral uitging naar de neurologische, microscopische of biochemische achtergronden van zenuw- en geesteszieken. Men onderschatte de betekenis van deze psychiaters niet! Uit hun kring is, om maar een voorbeeld te noemen, Wagner von Jauregg voortgekomen, de man aan wie wij de mogelijkheid om dementia paralytica te behandelen te danken hebben. Hun invloed is aan te wijzen in ieder goed psychiatrisch rapport. En vele psychiaters van onze tijd verrichten vruchtbaar werk in hun stijl; het lijkt mij zeer waarschijnlijk dat zij ons in de toekomst nieuwe, uitermate waardevolle gegevens zullen doen toekomen.
Dit type psychiater echter beantwoordt niet aan de verwachting die velen in onze tijd van de psychiater hebben. Stellig is hij ook niet een vertegenwoordiger van die psychiatrie waarvan ik zei dat zij een stuk problematiek van het menselijk bestaan heeft bloot gelegd. Ten aanzien van de hedendaagse forensische psychiatrie, die juist zo sterk met die problematiek geconfronteerd wordt, lijkt hij ongetwijfeld een enigszins steriele figuur.
Wat is dan die problematiek, door de psychiatrie bloot gelegd? Die, welke te maken heeft met het hedendaagse inzicht omtrent het verband tussen ziekte en tussenmenselijke verhoudingen. Niet alle abnormaliteiten van het psychisch leven vinden hun ontstaan in beschadigingen van organen en weefsels, zoals men vroeger een tijdlang heeft gedacht; ook omdat het grondpatroon voor dit weefsel gemaakt wordt in de prille jeugd, zullen vooral fouten, in de jeugd gemaakt, zich wreken; wat natuurlijk niet betekent dat ook later ontstane kwetsuren van de psyche zich niet in sterke mate doen gelden.
De consequenties van dit nieuwe inzicht wil ik gaarne toelichten aan de hand van een voorbeeld uit de psychosomatiek.
Men stelle zich voor een man, vijfentwintig jaar geleden, die zijn arts raadpleegt wegens maagklachten. De arts stelt hem een aantal vragen, verricht enige eenvoudige onderzoekingen, laat eventueel nog een foto maken, en nu blijkt, dat de patiënt een maagzweer heeft. De arts schrijft hem een dieet voor; terloops zij gezegd dat uit de wijze waarop hij dit doet heel wat kan worden opgemaakt omtrent zijn kundigheid als huisarts en het effect van de behandeling hangt dan ook in hoge mate af van de

vraag of hij slordigweg enkele richtlijnen geeft, dan wel een nauwkeurig voorschrift op papier stelt. Alles bij elkaar echter is de behandeling weinig tijdrovend; er volgt nu een periode van afwachten en als de patiënt niet beter wordt volgt verwijzing naar een chirurg; meestal leidt dan een operatie wel tot een definitief herstel.
Maar nu de conscientieuse arts van heden! Hij moet dezelfde vragen stellen als zijn collega van weleer, en dezelfde onderzoekingen verrichten; maar zijn plicht gebiedt hem veel meer te doen. Is deze maagzweer niet veroorzaakt door spanningen waaraan de patiënt is bloot gesteld, spanningen in het gezin, in het arbeidsleven; en zo ja, kan men dan van een dieetkuur blijvend resultaat verwachten en is het verantwoord om bij deze stand van zaken tot een operatie te adviseren; en die spanningen, behoort het niet tot de praeventief-hygiënische taak van de huisarts om te trachten deze uit te schakelen? Voor de arts het weet kost deze ene patiënt hem tienmaal zoveel tijd als hij hem vijfentwintig jaar geleden gekost zou hebben. En deze ervaring doet hij niet alleen op bij deze ene patiënt; nee, dagelijks en op allerlei plaatsen ervaart hij dat ziekte in sterke mate samenhangt met tussenmenselijke spanningen, menselijke haat en nijd, menselijke onvolkomenheid.
Moet die ene arts dit nu allemaal gaan veranderen? of moet een heirleger van artsen hier aan het werk gaan? Dat is immers dwaasheid. Het is mogelijk dat de praktijk van die ene arts kleiner moet worden, op de duur misschien zelfs veel kleiner; maar veel belangrijker is dat de gemeenschap zelf zich bezint aangaande de betekenis der tussenmenselijke verhoudingen. Dit komt zeker niet hierop neer dat vele mensen een beetje doktertje gaan spelen; veeleer komt het hierop neer dat mensen in allerlei functies en beroepen komen tot een verdiept bewustzijn omtrent het menselijk bestaan.
De hedendaagse psychiater nu heeft met precies dezelfde moeilijkheden te worstelen. Onze collegae van vijftig jaar geleden hadden het in menig opzicht stellig gemakkelijker dan wij: zij stelden hun diagnose, zij schreven hun geneesmiddelen voor, zij spraken hun bemoedigend woord. En ook bij hen werd het resultaat natuurlijk in zeer sterke mate bepaald door de wijze, waarop zij dit alles deden; het past ons waarlijk niet om op de goede psychiater van die dagen neer te zien. Maar stellig was hij niet, zoals wij, belast met de problematiek der tussenmenselijke verhoudingen; en stellig werd hij niet zo constant geplaagd door het besef van tegenover de patiënten tekort te schieten. Tekort te schieten omdat in elke patiënt met hoofdpijnen, met nerveuse hartklachten en met symptomen van overspanning, problemen huizen die met de intermenselijke verhoudingen te maken hebben en die tot klaarheid gebracht zouden moeten worden.
Betekent dit nu dat er veel meer psychiaters zouden moeten komen? Ik meen van niet. Dat wil zeggen: voorlopig kan het alleen maar gunstig zijn als de psychiaters meer tijd vrij krijgen voor psychotherapeutisch werk; maar daarin ligt uiteindelijk toch niet de oplossing der moeilijkheden. Ook kan het nooit goed zijn dat alle mogelijke mensen psychiatertje gaan spelen. Nodig is dat de problematiek, die door de psychiatrie wordt blootgelegd, mensen in allerlei functies en beroepen brengt tot een verdiept bewustzijn omtrent het menselijk bestaan.
(wordt vervolgd) Dr. J. Kloek

GEESTELIJKE VERZORGING VAN MILITAIREN

In dit nummer wilde ik enige laatste citaten geven uit het katholieke blad voor militairen G 3 betreffende het gebruik van voorbehoedsmiddelen en daar enig commentaar aan verbinden.
Eerst de citaten dus maar. In zijn slotbeschouwing zegt de schrijver o.a.:
„Wij willen hier enkel bereiken, dat men *ten minste* inziet, dat het gebruik van voorbehoedsmiddelen een ontaarding is en *ten minste* toegeeft dat dit een aantasting betekent van wat onze-lieve-Heer heeft bedoeld."
„Het verbod van voorbehoedsmiddelen past zeer moeilijk in het technisch-wetenschappelijke klimaat van onze opvoeding; veel katholieken staan er dan ook een beetje verlegen mee te kijken. Dit verbod betekent echter o.i. bijzonder veel. Het betekent dat wij hier door de heilige Geest zelf een aanwijzing krijgen, dat wij op de verkeerde weg zitten."
„Men zal zich afvragen of er toch niet een mogelijkheid is dat de leiding van de Kerk zich *vergist*. In de encycliek over het huwelijk spreekt de Paus echter uitdrukkelijk met hoog apostolisch gezag en ondanks de kerkvervreemding die door dit verbod is ontketend herhaalt Pius XII dit verbod uitdrukkelijk in de rede tot de vroedvrouwen van Rome in 1951. Gezien de grote gewetensnood waartoe dit verbod bij ontelbaren aanleiding heeft gegeven is het wijs dit verbod ernstig te nemen. Wanneer het lijden van zovele goede mensen veroorzaakt zou zijn geworden door een „vergissing" kon men (omgekeerd geredeneerd) rustig aannemen, dat men zich in de katholieke Kerk *niet* in de ware Kerk van Christus bevindt."
„Ook wij Christenen leven vaak op een manier alsof deze planeet ons vaderland is. Maar de waarheid is dat ons vaderland nog komen moet. Het eigenlijke moet nog beginnen. Ligt ons zwaartepunt niet te veel in *dit* leven? Zouden wij niet beter onze plaats weten in het lijden, als we ons bestaan konden zien zoals het bedoeld is: een op-weg-zijn naar een totaal toebehoren aan God? In theorie kunnen wij dat waarschijnlijk aanvaarden. Maar in werkelijkheid ,in ons hart?"

Tot zover dus de citaten. Het leek me goed om de geestelijke verzorgers uit onze kring te laten kennismaken met dit, katholieke, standpunt. De voornaamste waarde van dit kennismaken lijkt mij dat wij op deze wijze inzicht krijgen in het gedachtenleven op dit punt van een belangrijke stroming in ons volk. Het is m.i. een werkelijk bestanddeel van een verdraagzame levenshouding dat men zich ernstig tracht te verdiepen in het standpunt van de andersdenkende; de houding van de mens die de ander gaarne vrijlaat in zijn denken omdat het hem niet kan schelen wat die ander denkt is de houding van de onverschillige en niet van de verdraagzame mens. Daarom wil ik waarschuwen voor te haastige critiek. Het moet voor een humanist niet zo moeilijk zijn om critiek te leveren op de uit G 3 geciteerde artikelen. Belangrijker is echter de vraag of we de ander naar zijn beste bedoelingen wel voldoende hebben begrepen en in hoeverre we nog met zijn betoog kunnen meegaan of het tenminste kunnen waarderen.
Eén opmerking moet dan wel vooraf gaan, n.l. dat het uit humanistisch cogpunt onaanvaardbaar is dat zaken als deze door anderen bij wijze

van gebod en verbod in ons leven worden geregeld. De opvatting van de individuele geestelijke autonomie van de mens is in strijd met deze gedachte van de autoritaire zedelijke vorming. Hier ligt het cardinale verschil in mensopvatting tussen humanisme en katholicisme. Het is vooral om deze reden dat de humanist het katholicisme onvoorwaardelijk afwijst, het is om deze reden dat de humanistische geestelijke verzorging een andere doelstelling en een andere methodiek heeft als de katholieke geestelijke verzorging. Toch is het noodzakelijk dat wij als mensen, en als medemensen van de katholieken, voortdurend naar de katholieke overtuiging blijven luisteren, niet uiteraard in de gedachte, dat wij ons vrijwillig en voortdurend als bekeringsobject hebben aan te bieden, maar in de humanistische gedachte dat de wil tot waarheid en de mogelijkheid tot waarheid voortdurend in alle mensen aanwezig is en wij slechts door nauwkeurig luisteren naar en overwegen van het andere zelf tot verdergaande waarheid kunnen geraken.

In deze geest zou ik nu de citaten uit G 3 nader willen bezien.

Men moet dan erkennen dat hier niet van een verbod zonder meer kan worden gesproken. Het is duidelijk dat men zich in katholieke kring bewust is van het feit dat men zich op een zeer subtiel terrein beweegt en dat het dus zaak is om te trachten het verbod met redenen te omkleden, om de achtergronden die tot het verbod hebben geleid duidelijk te maken. In het Pauselijk verbod en de toelichting daarop spreekt geenszins de stem van de ruwe bemoeial maar veeleer de stem van de bezorgde vader die zijn kinderen wil duidelijk maken waarom hij, tot hun eigen bestwil, een verbod heeft opgelegd. Er wordt niet in de eerste plaats een beroep gedaan op de wil tot gehoorzaamheid, hoewel dat ook wordt gedaan, maar er wordt opgewekt tot overdenking en begrip. Men kan zich dus van deze artikelen niet afmaken door slechts smalend op te merken dat men zich in katholieke kring met geboden en verboden van de zaken tracht af te maken. Zo is het bepaald niet.

Wat is nu het katholieke standpunt en wat valt daarover op te merken? Aan de geslachtsgemeenschap zijn minstens de volgende drie facetten te onderkennen, sexueel genot, liefde en voortplanting. Het lijkt me de katholieke visie te zijn dat men aan de verhouding tussen man en vrouw te kort doet wanneer men tracht één van deze elementen uit de geslachtsgemeenschap te elimineren. Ik heb, o.a. met militairen, veel over deze zaken moeten spreken en ik ben dus wel genoodzaakt geweest er ook veel over na te denken. Het resultaat van dat nadenken is dat ik me met dit katholieke standpunt kan verenigen, zij het dan dat mijn argumenten daarvoor van niet-godsdienstige aard zijn. Men begrijpe mij goed, ik meen niet dat geslachtsgemeenschap niet geoorloofd zou zijn als de wil tot voortplanting niet aanwezig zou zijn (dat menen trouwens de katholieken ook niet) maar ik meen wel dat de geslachtsgemeenschap eerst daar zijn volle, en werkelijke betekenis en bevrediging vindt waar alle facetten volledig tot hun recht komen. Ik meen zelfs dat de beide andere facetten, de sexuele bevrediging en de liefdesvervulling dieper en inniger kunnen worden ervaren als ze zijn opgenomen in de gezamenlijke wil tot voortplanting der partners.

Is echter de geslachtsgemeenschap uit zedelijk oogpunt te verwerpen als de wil tot voortplanting niet aanwezig is bij man en vrouw? Ik zou deze vraag zonder enige twijfel ontkennend willen beantwoorden en blijkbaar

is dat ook het katholieke standpunt waar door de Paus is uitgesproken dat periodieke onthouding geoorloofd is. In het algemeen moet trouwens worden gesteld dat de zedelijkheid van de geslachtsgemeenschap niet afhankelijk is van de daad als zodanig maar van de gezindheid van waaruit de partners tot deze daad komen. Als dit een gezindheid van liefdevolle toewijding is lijkt me de zedelijkheid niet discutabel.
Met het aanvaarden van de periodieke onthouding heeft m.i. de Paus zich in principe uitgesproken voor wat men verstaat onder „regeling van het kindertal". Over deze gedachteontwikkeling binnen het Katholicisme kunnen we ons, meen ik, slechts verheugen daar het veld winnen van de gedachte dat ouders hebben te streven naar een liefdevolle en verstandige regeling van hun kindertal (wat niet hetzelfde is als geboortebeperking) stellig samenhangt met individueel en collectief menselijk geluk.
Tenslotte de kwestie van de voorbehoedsmiddelen. Het is duidelijk uit de artikelen in G 3: het gebruik van voorbehoedsmiddelen is voor katholieken verboden. De schrijver in G 3 geeft zich veel moeite om de argumentatie van dit verbod duidelijk te maken. Het komt hier op neer: we leven in een verzakelijkte vermechaniseerde wereld, het verbod van het gebruik van technische hulpmiddelen bij de geslachtsgemeenschap is een principieel „neen" tegen het doordringen van deze vertechnisering in het meest subtiele en individuele levensvlak. In het algemeen spreekt dit argument, dat zowel een verstandelijke als een gevoelsmatige zijde heeft, mij wel aan en ik kan me dan ook zeer wel voorstellen dat er mensen zijn die een tegenzin hebben tegen het gebruik van voorbehoedsmiddelen. Maar heeft dit argument wel algemeen zedelijke geldigheid? Het zou in dit verband interessant zijn om het katholiek oordeel te horen over het gebruik van technische hulpmiddelen bij de geslachtsgemeenschap ter bevordering van de zwangerschap! M.i. wordt de zedelijkheid van de geslachtsgemeenschap bepaald door de liefdesverhouding tussen man en vrouw. Als binnen deze liefdesverhouding beiden het aanvaardbaar en wenselijk achten om gebruik te maken van voorbehoedsmiddelen ontgaat mij het niet-geoorloofd zijn daarvan. Wie meent in liefdesvervulling te kort te schieten bij het gebruik van technische hulpmiddelen zal in een natuurlijke afkeer vanzelf niet tot toepassing daarvan komen, wie meent niet te kort te schieten in liefdesvervulling zal nu juist niet bloot staan aan de gevaren waarvoor de Paus blijkbaar vreest.
Ook bij de toepassing van periodieke onthouding ontkomt men trouwens niet aan zeer zakelijke overwegingen.
Ik meen dat de voorkeur voor periodieke onthouding boven het gebruik van voorbehoedsmiddelen, zo zeer dat daarmee het verbod van voorbehoedsmiddelen kan worden verdedigd, had behoren te berusten op een zeer duidelijke zedelijke argumentatie. M.i. is de schrijver in G 3 daar allerminst in geslaagd en ik vrees dan ook dat de vele katholieken over wie hij in het begin van zijn artikelen spreekt niet al te zeer overtuigd zullen zijn.
Ik hoop dat de lezers van deze citaten en dit commentaar, en vooral de geestelijke verzorgers onder hen, er enig nut van zullen hebben bij de overweging van deze problemen die men op het terrein van de geestelijke verzorging nog al eens ontmoet.

H. Lips

De Stemvork

RUBRIEK VOOR DE SPREKERS

DE SPREKER EN HET VREEMDE WOORD

Erasmus: Bijwijlen zal 'k mijn rede / spekken met vreemde woorden, naar de zede / der nieuwe meesters, want, nietwaar, dat staat goed / voor wie 't verstaat, terwijl het ook geen kwaad doet / bij wie het niet verstaat. Het imponeert meer / dan dat het kwetst: men vindt het een geleerd heer / wie zo te pas of te onpas 'n grieks citaat zeit, / auto's ephè of zo, of 'n andere dwaasheid. —

Garmt Stuiveling in: Erasmus, spel van het Humanisme.

I. „In de *politieke* ontwikkeling van de afgelopen 150 jaar is het *sociale element* een *faktor* van de allergrootste betekenis. Terwijl in de lange *periode* van de Oudheid tot het einde van de 18e eeuw de macht bijna uitsluitend in handen van de vorsten en van de kerk was geweest, begint met de Franse *Revolutie* een tijdperk, waarin steeds meer de *massa* invloed gaat krijgen op de daden van de *regeerders*. Dit tijdperk heeft de *democratie* van heden voortgebracht. Een zeer belangrijke rol heeft in deze ontwikkeling de *techniek* gespeeld....."

II. „Wij zullen ons vanmorgen bezighouden met enige *literaire produkten* van één der belangrijkste *essayisten* van deze tijd. Dat over zijn *importantie* geen twijfel bestaat, moge blijken uit de jongste *editie* van zijn *oeuvre*, waaraan kosten noch moeite zijn gespaard. Het is eigenlijk *curieus*, dat de uitgever dit *experiment* heeft aangedurfd. Immers, de *auteur*, die nu onze aandacht heeft, is een *scribent*, die het zijn lezers werkelijk niet gemakkelijk maakt....."

Bovenstaande twee „fragmenten" zijn niet authentiek. Ik heb ze verzonnen en wil ze gebruiken ter illustratie van enkele opmerkingen over het gebruik van vreemde woorden door de sprekers voor ons Verbond.
We zouden ons kunnen voorstellen, dat fragment I het begin vormt van een praatje over democratie en dat fragment II een voordracht over een literair onderwerp inluidt.
In elk van beide fragmenten komen welgeteld 10 woorden voor, die niet „van vreemde smetten vrij" zijn. Toch geloof ik me niet te vergissen, als ik beweer, dat een niet-geselecteerde toehoorder de indruk zal krijgen, dat fragment II met vreemde woorden overladen is, terwijl fragment I in verstaanbaar Nederlands is gesteld.
Hoe is dit te verklaren?
De verklaring ligt voor de hand. In fragment I komen weliswaar „vreemde woorden" voor, maar ze zijn merendeels dusdanig ingeburgerd, dat zelfs een onontwikkeld luisteraar er niet veel moeite mee zal

hebben. Bovendien gaat het hier kennelijk om een onderwerp, dat de belangstelling van velen heeft en welks terminologie, met name door het veelvuldige gebruik in de pers, niet meer het karakter van het vreemde heeft. In fragment II daarentegen wordt een idioom gebezigd, dat vertrouwd bezit is van een kleine minderheid van ons volk. Bovendien gaat het hier om een onderwerp, dat de belangstelling van slechts weinigen heeft.

Zonder nu te beweren, dat fragment I een voorbeeldige inleiding zou kunnen zijn van een praatje voor het Verbond, mag ik toch wel stellen, dat het wat betreft verstaanbaarheid aanvaardbaar is voor een ongeselecteerd publiek. Fragment II is daarvoor ten enenmale ongeschikt.

Wat kunnen we hieruit concluderen? Me dunkt het volgende:

Als we een spreekbeurt gaan vervullen, moeten we ons van te voren laten inlichten over de geestelijke en maatschappelijke struktuur van ons publiek of we moeten deze intuïtief bij het eerste kontakt aanvoelen. Op grond van de, voor 't grootste deel uiteraard ons niet bewuste, indrukken moeten we (ook weer niet àl te bewust en opzettelijk) het idioom van onze toespraak kiezen. Natuurlijk is een overmatig gebruik van vreemde termen af te keuren, maar anderzijds is het ook weer niet nodig, alle „vreemdelingen" te mijden. We moeten weten of aanvoelen, welke „vreemdelingen" genoegzaam ingeburgerd zijn om zonder bezwaar (in een gegeven spreeksituatie en bij een gegeven onderwerp) gebruikt te kunnen worden. En van de nog niet bij het publiek ingeburgerde „vreemdelingen" behoren we alleen die te gebruiken, die nu eenmaal niet, zonder afbreuk te doen aan de behandeling van het onderwerp, weggelaten of vervangen kunnen worden. Het is dan een klein kunstje, ze zo nodig meteen te verklaren door middel van een Nederlandse uitdrukking. Het voordeel daarvan is, dat de luisteraars dan bijna ongemerkt een paar voor hen nieuwe vreemde woorden *met hun betekenis* leren. We mogen immers niet vergeten, dat de spreker (ook) een opvoedende taak heeft. Het zou verkeerd zijn, als de spreker zonder meer vreemde woorden zou schuwen, uitgaande van de opvatting, dat hij immers „tot zijn publiek moet afdalen". Hij moet niet afdalen, hij moet „optrekken". Met dien verstande, dat hij niet zo hoog moet optrekken, dat zijn publiek in het luchtledige zweeft. Ik weet wel, dat dit gemakkelijk neergeschreven is: wie enige ervaring als spreker heeft, weet heel goed, dat het vinden van het goede contact met de toehoorders één van de moeilijkste opgaven is, die aan de spreker gesteld worden. Maar laat ons vooral niet menen, dat de „afdaling" de enig juiste methode is. Dan zouden we zelf gaan meewerken aan de nivellering van ons volk, die toch al beangstigende vormen aanneemt.

Ik vat nog even kort samen:

1. Vermijd niet principiëel alle vreemde woorden dat zou overigens niet eens mogelijk zijn!); er zijn er, die een kostbaar en onvervangbaar element in onze taal vertegenwoordigen;
2. Gebruik de vreemde woorden niet bij dozijnen: overdaad schaadt, vooral als die onverteerbaar is;
3. Stem zoveel mogelijk uw idioom af op het intellectuele peil van uw publiek. Zorg er voor, dat u verstaanbaar bent, maar ook, dat uw publiek een stapje verder komt. Daartoe kunnen met zorg uitgekozen vreemde woorden een steentje bijdragen.

4. En last not least: Blijf u zelf. Gekunsteldheid, met of zonder vreemde woorden, ergert het publiek en schaadt u zelve.

G. C. A. Schrijvers

HET GESPREK IN DE GROEP

Het activeren van een groep door een inleider

De vraag, waarop ik wil proberen in dit artikeltje enkele algemene antwoorden te geven die de kern van het probleem raken is: Hoe bereik ik dat een groep mensen actief meedenkt — eventueel meepraat — over het onderwerp, en dat we *samen* wijzer worden, meer kennis en inzicht verkrijgen?

De voornaamste factor die de activiteit van een groep kan stimuleren dan wel verhinderen is de *instelling,* de houding van de inleider. Het spreekt vanzelf dat iemand, die in woord en houding er blijk van geeft, zijn gehoor in staat te achten met hem mee te denken en een zelfstandig oordeel te vormen, in dit opzicht meer bereikt dan degene, die zich kennelijk tot taak stelt een troep onwetende sukkels wat van zijn grote kennis uit te delen. Het laatste type inleider immers roept allerlei weerstanden op, die het opnemen en verwerken van de inleiding in de weg staan. *The human mind is like a parachute: it only works when it is open.*

Is de juiste instelling aanwezig, dan zal de inleider er ook meer op letten dat hij aansluit bij de *belangstelling* en ervaring in de groep. Aan de houdingen en reacties van zijn gehoor tast hij al gauw af, waar de interesse-punten liggen. Beter nog is het, wanneer hij al in het begin door vragen aan de groep de belangstelling peilt. Het stellen van de (juiste!) vragen is bovendien een appèl tot de groep om na te denken, immers nu wordt er van de groep een antwoord verwacht.

De interesse kan ook zo nodig worden gewekt door aansprekende praktijkervaringen, het aansluiten op bekend vooronderstelde literatuur of films, enz.

Wanneer men er toe overgaat de groep in te schakelen door de leden aan het woord te laten komen, vergt dit natuurlijk wel enige kennis van gesprekstechniek. Dan wordt de inleider bij tijd en wijle gespreksleider, en is zijn taak de „bewaking" van het gesprek, zodat dit de groep inderdaad ook verder brengt.

Hier is een waarschuwing tegen verwarring in de groep wel op zijn plaats. Een dergelijke wijze van gesprek voeren in een groep immers, is noodzakelijk gebonden aan wederzijdse „spelregels" die zowel de groep als de gespreksleider moet erkennen. Het is een subtiel spel dat, als de groep het niet als zodanig aanvoelt, aan de groep aanvankelijk het gevoel kàn geven dat de inleider (die het toch moet weten) het nu blijkbaar zelf niet meer weet en daarom bij de groep te rade gaat — dan komt er niet veel uit de groep los. Ofwel de praters krijgen hun kans, en voelen zich op hun tenen getrapt (nu zegt hij nog wel, dat je je mening mag geven, maar.....) als de gespreksleider het heft weer in handen neemt, Ook hier is de instelling van de inleider weer beslissend: is hij *zeker*

genoeg van zichzelf, en voelt de groep dat hij niet terwille van zijn prestige, maar terwille van het verder-komen-als-groep zonodig ingrijpt? Van uiterst belang voor de activering van de groep is verder, dat de inleider het gesprek opent op de juiste momenten, namelijk bij die kwesties, waarin verwacht kan worden dat de groepsleden inderdaad tot mee-denken en mee-praten in staat zijn.
In dit korte bestek wil ik geen pogingen doen om dit onderwerp vollediger te behandelen. Ik hoop dat u voor zichzelf in dit artikel enige waardevolle aanknopingspunten hebt gevonden voor uw streven naar het activeren van uw gehoor.

K. van der Waals

VARIA EX CATHEDRA

Gevecht met de storm

In een vroeger stukje schreef ik over de strijd, die ik als spreker had te voeren tegen de breipennen van een plattelandsvrouwengroep. Ik kréég ze stil, die breipennen, maar alléén met een zó gevoelvol deel uit een boek, dat de dames vanwege de tranen, ,,geen steek meer konden zien".
Ik heb opnieuw zo'n strijd moeten voeren: nu tegen de storm!
En als u me vraagt: Wat is erger? Dan kan ik u verzekeren dat de natuurkrachten heel wat moeilijker te bedwingen zijn dan de breipennen van de vrouwen van 't platteland!
't Was midden in de winter. Noodweer! Guur en koud. De regen stond dwars door de wind. De storm gierde. Windkracht 10!
De zaal was keurig. Lange tafels met heldere kleedjes. Onder normale omstandighteden zou het een lust zijn er te spreken. Nu was het er een ramp! De vrouwen hokten kleumend rond de kachel. De regen slóeg tegen de ramen. Aan alle kanten bulderde de storm. Een plank klepperde. Het toneelgordijn stond bol. Het tochtte en trok overal. Dak en wanden kraakten vervaarlijk en de ruiten rinkelden, alsof ze er uit zouden vliegen.
Ik sprak, maar bij elke windvlaag vloog de aandacht bij mij vandaan. De ogen keken verschrikt naar de ramen. De oren waren bij het gekraak in het dak. — Hoe zou ik onder deze omstandigheden de aandacht binden? Daar stond ik achter mijn catheder, met bijna wanhoop in mijn hart.
Maar zou ik het dan wel van breipennen en niet van de storm winnen?, er laaide mannelijk verzet in mij op! En verbeten besloot ik: Stormkracht 10, dan stemkracht 11! En: windsnelheid 100, dan woordenvloed 110!
En zo heb ik een avond lang gesproken, met een stemgeluid dat de storm overschreeuwde, en met een opeenvolging der zinnen, die geen kans liet voor interrupties door de wind.
Dat bij zo'n storm de vis duur wordt betaald is bekend, maar dat dan ook het sprekersloon zwaar wordt verdiend, verzekert u,

Meester